

Cesarettin Merhamete 4

ADALET

Ahmet'in zaman içinde hem hayatında hem de işinde fark ettiği önemli bir mesele var. Sorunları görmek ve çözmek yetmiyor; bir de bulduğu çözümlerin hak ve adalete uygunluğu da önemli. Zira sorunları çözenin bir çok yolu vardır; ama adil olarak çözmek; işte bu bilgelik gerektiren önemli bir meziyettir aslında.

Adalet, yine Arapça "ADL" kökünden gelen bir kelimedir. Üzerine konuştuğumuz listenin belki de en iyi bilinenlerinin başında gelir. Genellikle "suça uygun ceza yahut karşılık" gibi anlamlarda kullansak da, köken olarak, "hakkı gözetmek, dengeyi tutturmak" anlamlarını taşır.

Biz adaleti insanlar arasında hakkın hakça bölüşürülmesi olarak algılasak da, adalet aslında yaşamımızın her yerinde, bu dünyayla olan en türlü ilişkimizde geçerli olan bir kavramdır. Neye ne kadar zihinsel mesai harcayacağımızı, yatırımlarımızı nereye yönlendireceğimizi, çevremizle nasıl bir ilişki kuracağımızı ve daha bir çok belirsiz, akla ve analize zor gelen konuyu, adalet çerçevesinde görmeye başladığımızda, yepyeni sonuçlara ulaşırız.

Her hastalığın ilacı başkadır. Her insanın hastalığı da birbirinden farklıdır. Adı aynı olsa da, mesela yüz kişi zaatürre olmuş olsa da, her birine verilmesi gereken ilacın cinsi ve dozu farklılık gösterebilir. Bu örnek, adaletin en anlaşılır uygulama örneklerinden biridir. Hepsini aynı görmek, etiketlemek, tıpkıbasım algılamak, düşülmemesi gereken bir hatadır. Nasıl ki bir hekimin böyle bir hataya düşmesi kabullenilemez ise, hikmetli iş görmesi beklenen insanların da diğer kişiler yahut seçenekler hakkında "adil olmayan" tektip ezberlerle hareket etmesi mümkün değildir.

Adaletle yasal olma sıklıkla karıştırdığımız iki kavramdır mesela. Bir şeylerin toplumsal sözleşmelerle "yasal" hale getirilmiş olması, onların her zaman adil olmasını gerektirmez. Mesela Ahmet, iflas eden bir komşusunun pek ucuza satışa çıkarılan evini satın alabilir; bu alışveriş karlı da olabilir. Ama Ahmet bilir ki bu işlem yasal hakkı olmasına rağmen, pek insani değildir. Bunun gibi örneklerden çok iyi bildiğimiz gibi işlerin insani boyutu çoğu zaman kanunakurala gelemeyecek kadar karmaşıktır.

Adalet, hayatın her alanında olmazsa olmazımızdır. Her durumda taptaze bir şekilde yeni baştan değerlendirilmesi gereken, önceden belletilmiş yahut yazılmış kurallarla kayıtlanamayacak kadar ince, dinamik ve dikkat isteyen bir muhakeme süreci ister. Hikmet sahibi kararlar vermenin en önemli bileşeni, öncelikle adaleti gözetmektir.

Yeniden altını çizelim: Adalet "nadiren" eşitlikle aynı şeydir. Adil olmak, her şeye, herkese ve her fırsata "hakkını vermek"tir. Bu hakkı bilebilmek ise ciddi bir yaşam deneyimi gerektirir.

MARİFET

"Arif olan anlar" deyimini duymuşsunuzdur. Arif; bilen, irfan sahibi olan anlamındadır. Marifet de aslında "ariflik"le eş anlamlıdır. Kahramanımız Ahmet, cesarettin adalete doğru gelişim yolculuğunda bu kez, etrafındaki dünyada var olan her türlü olay ve oluşun anlamını, birbiriyle

olan ilişkisini hakkıyla ve ezberlerin etkisi altında kalmadan, olduğu gibi anlayabilmeye başlar. O artık “arif”, yahut “marifet sahibi” bir insana dönüşmektedir.

Marifetin, yani arif olmanın önündeki en önemli engel, zihnimizin, sırf bizim işimizi kolaylaştırmak için adet edindiği “etiketleme” refleksi ve kolaycılığıdır. Etiketleme, etrafımızdaki olay ve oluşları hızla tanımlayarak bir sonraki soruna geçebilmemizi sağladığı için bize ciddi zihinsel tasarruf sağlar. Fakat bu tasarruf aynı zamanda bir çok bilinçsiz önyargılı kararı da üreterek, bizi her şeye hakkıyla, adaletle, arifane bir şekilde muamele etmekten uzağa düşürebilir.

Yılların deneyimiyle hikmetli bir bakış açısı geliştirmeyi öğrenmiş Ahmet gibi insanlar, marifet bakışıyla ezberlerinden, kültürel önyargılarından ve toplumsal kabullerden bağımsız olarak, her durumu veya her olayı, kendi bağlamında, ayrı ve yeni meseleler olarak ele almayı başarır. Çözülmesi gereken sorunları bu sayede diğer tüm olaylarla ilişkileri bağlamında daha sağlıklı tanıyıp tanımlayarak, çözüm yolunda benzersiz ve tam o duruma uygun seçenekleri görebilmeye başlar.

İşte bu nedenle “Arif olan anlar”. Arif olan, marifet sahibidir. Marifet sahibi kişi, sorunları en verimli ve en isabetli şekilde çözebilen, gelecekte olacılara en hikmetli açılardan bakabilen bir zihne sahiptir. Yeri gelince beklemeyi, yeri gelince harekete geçmeyi bilir. Ne zaman kızcağını ve ne zaman duygularını bastıracağını daha iyi anlar. Bu nedenle insanlara liderlik edecek kişilerde marifet belki de en önemli özelliklerden birisidir.

Marifet bir anlamıyla da hüner ve beceri kazanma, bir şeylerde ustalık kazanmak anlamında da kullanılır. Bu anlamı da ayrıca önemlidir. Özellikle ustalık isteyen incelikli becerilerde marifet kazanmak, çoğumuzun bildiği gibi kolay değildir.

Bir işte usta olmak için o işe en az 10 bin saat zaman harcamak gerektiğini duymuşsunuzdur. Bu gerçekten de büyük oranda doğrudur. Bu kadar süre boyunca tek bir işle uğraşmak için uygun motivasyon yahut aşk varsa, beynimizin sürekli şekillenme ve değişebilirlik özelliği sayesinde, beynimizdeki devreler, kendiliğinden, o işte uzmanlaşmış şebekeleri oluşturup onları zamanla en iyi hale getirirler. Bu beynimizin hepimizde bulunan ve doğuştan gelen belki de en önemli özelliğidir. İşiniz ister konuşmak, ister bir el sanatıyla uğraşmak, ister insanları yönetmek olsun, bu kural arka planda aynen işler. Ne kadar çok adanır, ne kadar çok zaman ve zihinsel enerji yatırırırsanız, zihniniz o meseleye o kadar meyleder, o kadar uzmanlaşır, o kadar o meseleye göre şekillenir.

Marifet geliştirme süreci insanın aslında önceki diğer bütün basamaklardaki enerjisini de yükseltir. Marifet geliştirdikçe, daha cesaretli, daha basiretli, daha derin ferasetli, hikmetli, adaletli ve her aşamada daha hayret dolu bir deneyimler dizisi kendiliğinden üretilir.

Kısacası marifet, insanın temel varlık nedenini gerçekleştirebilmesi için en önemli ve en son basamaklardan birisidir.